III.

MOSz 410/a.P.

Ms 2413/87.

~~Törvénykihirdetési jog~~

~~történeti kialakulása~~

III. Jegyzetek.

Kapható 40 lappal.

Ltr. 2417/37. 1. C

A magyar király törvénykihirdetési joga történeti kialakulásában.

I.

A rendi korszak kihirdetési gyakorlatának jogi elemzése.

Dr Molnár Kálmán
pécsi egyetemi ny. r. tanár

Székfoglaló értekezése

a Magyar Tudományos Akadémia 1944 márc. 13-ki ülésében.

A kisíven gépelt szöveg tartalomjegyzéke:

I

Bevezetés 1.
A törvény kihirdetése: Királyi felségjog ~~2~~ 3
a kancellária útján történő kihirdetés. ~~6~~ 10.
A vármegyék útján történő kihirdetés ~~6~~ 11.
Az országgyűlésen történő kihirdetés. ~~13~~ 26
A törvényszöveg hitelessége ~~25~~ 49.
Összefoglalás. ~~28~~ 55.

II.

A kihirdetés irottjogi szabályainak kialakulása.
A szokasjogi korszak lezárása. ~~30.~~ 59.
1868: III. tc. ~~35.~~ 69.
1869: IV. tc. ~~43.~~ 83.
1870: XII-XIII. tc ~~45~~ 98
1881: LXVI. tc. ~~52~~ 104.
Összefoglalás ~~61~~ 121
A szentesités és kihirdetés határideje 123.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Jegyzetek az I. Részhez

1.) Még merevebb formában állitja elénk Werbőczy a király törvényhozó jogát az inkább elméleti fejtegetéseket tartalmazó Előbeszéd 6. címének 1. §-ában, ahol a törvény szó egyik értelmét – nyilván római jogi hatás alatt – ekképpen irja körül: „Törvény a nép rendelete, mely szerint valamit az elökelők a köznéppel együttesen végeztek." De ehhez nyomatékosan hozzátesszi: „Ez a meghatározás azonban nem alkalmazható a mi feladatunk szempontjából, minthogy nálunk a rendelkezésnek és törvényalkotásnak minden hatalma, amely hajdanában a népnél volt, ez idő szerint fejedelmünket illeti, amit alább világosabban fogok előadni." Ezt teszi a fentidézett II. R. 3. c.-ben.

2.) „Promülgatio legis in solidum regi propria est. Omnium certe comitiorum leges testantur, eas semper regis nomine et promülgatas et impetratas fuisse." Ea propter principis, et non populi statuta nuncupantur. Werb. Trip. P. II. t. 3." – Tomka-Szászky: De comitiis regni hungariae. Viennae 1789. Cap. V. §. 6. Pag. 191. – továbbá:

„Ut autem definita in comitiis negotia, legesque ex iis conditae quemlibet obligent, primum majestatis regiae nomine, cum in publico statuum ordinumque conventu, tum vero in comitatibus, liberisque civitatibus promulgari debent, alioquin lex decreta ante promulgationem nullum obligare potest." Cap. V. §. 16. Pag. 223. – továbbá: „definitorum in comitiis negotiorum seu sanctionum promulgatio ad jura majestatis regiae pertinet. Quae, ubi verbo sigilloque regio firmantur, in comitiis primo peracta consultatione, dein in comitatibus et civitatibus principis promulgantur nomine." Cap. V. §. 16. not. a.) Pag. 223. – továbbá: Ant. M. Czirják (Consp. juris publ. regni hung. ad annum 1848. Viennae 1851.): „Ab eo, (sc. rege) dependet ratihabitio vel recusatio eorum, quae per alteram partem desiderantur; suprema denique sanctio, atque dein promulgandarum legum auctoritas; omnium certe comitiorum leges testantur, eas semper regis nomine et promulgatas, et impetratas fuisse." (§. 411. Tom. II. 55-56.) – Virozsil Antal a Király politikai felségjogai között sorolja fel a törvényszentesitési és kihirdetési jogot:

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

„denique, quod praecipuum est: projecta legum, communi statuum consensu sibi in comitiis substrata prout et quaevis statuta communitatum sanctione sua regia munire, sicque perlatas leges publicas regni solemniter omnibus jurisdictionibus regni promulgare", etc. (Juris publ. regni Hung. spec. alterum. Budae 1851. 27. l. és Staatsrecht des Königr. Ungarn. Pest. 1865. B. II. §. 70. S. 58-59.) – Lakits (Jus publ. r. Hung. §. 206) „aut quis, quaeso, asserere possit et ausit, statibus et ordinibus regni unquam ita prout regi communiue fuisse jus, sanctionem suam legibus impertiendi, aut statuta communitatum confirmandi, aut leges publicas promulgandi.[2]" (Virozsil: Conspect. II. 26.)

3.) a XIX. század uralkodó eszméi II. R. III. K. VII. és VIII. fejezet

4.) Ifjan Werbőczy a törvényt kihirdető királyban az államot (regnum) reprezentaltatni látja, kitünik idézett fejtegetésének záromondatából is, amely szerint: „mindazonáltal általános megjelöléssel ezeket a törvényeket gyakran az ország végrendelei

(decreta regni) néven emlegetjük." Vagyis a statutum vel decretum regis (principis) és a decretum regni: szinonim elnevezések. Nincs köztük fogalmi különbség, s az elnevezésbeli különbséget aszerint alkalmazzuk, amint az állam reprezentansát vagy a reprezentált államot tartjuk első vonalban szemünk előtt. – Viszont a decretum regis vel regni-vel szemben lényeges különbséget mutatnak az Albert Király halálát követő interregnum idejében (1445. 1446. 1447.), majd I. Mátyásnak az országból távollété alatt (1474.), „decretum inclytorum statuum et ordinum" néven szereplő határozmányok, amelyek a rendeknek királyi szentesítés nélküli; egyoldalú akaratkijelenteséit tartalmazzák. Ezekre emlékeztetnek az 1920-1944 közötti közjogi provizórium törvényei.

5.) Conspectus. VII. §. II. 55-56. – L. továbbá Kovachich M. G. fejtegetéseire vonatkozólag a 10. jegyzetet.

6.) praedictos articulos et quemlibet eorum acceptantes et approbantes (I. Mátyás 1464. decretuma).

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

7.) decrevimus denique inviolabiliter observandos: observabimusque, et observari faciemus cum effectu. L. I. Mátyás 1462. évi I. decretumát. Még előbb Zsigmond 1405 évi II. decretuma bevezetésének 4. §-át. Hogy ezt a záradékot nem éppen minden decretum tartalmazza, arra már Kovachich rámutat: Astraea I. 151. l.

8.) Omnia in praedictis articulis contenta, tam nos ipsi inviolabiliter observabimus, quam per alios fideles subditos nostros, cuiusque status et ordinis existant, observari faciemus. (I. Ferdinand 1550. évi decretuma.)

9.) quam per alios omnes fideles, officiales et subditos nostros, cuiuscunque status et conditionis existant etc.... (1567. decretum.)

10.) „Mirari subit, quod Mathias, alias iurium suorum tenacissimus rex in conclusione decreti huius clausula illa: nos ipsi observabimus, et per alios observari faciemus, status uti perstiterit; ipsa enim haec clausula

vim et substantiam sanctionis continet, quae soli regi propria est, cum legum observantia non nisi per potestatem executivam procurari possit, haec autem virtute constitutionis hungaricae penes solum regem residebat. Verum genuina constitutionis theoria aevo illo nondum satis evoluta fuit, et ideo stylus legislationis frequenter fluctuavit." (Suppl. ad vestigia comitiorum. Buda. T. 238.)

11.) Mossóczy Zakariás és a magyar Corpus Juris Keletkezése. Bp. 1926. 46 és kk. ll. „A XV-XVI. századokban nálunk a törvények kihirdetésének, tehát az országlakosokkal való megismertetésének kétféle módja van. Az egyik a törvények szövegének az országgyüléseken, továbbá a vásárokon és más nyilvános, sokadalmas és forgalmas helyeken élőszóval való kihirdetése, a másik pedig a törvényszövegeknek a megyék, a városok, egyházi és világi főméltóságok stb. részére irásban való megküldése."

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

12.) Sub authentico sigillo expedita. Az 1546: XV. te. a nagyobb titkos pecset alkalmazását rendeli. Nyomtatott szövegben Thallóczy Lajos szerint 1593 óta. (Az 1722/23. magyar országgyülési törvényeinek közzétételéről. Századok. 1897. 676. l.) – Kovachich J. M. szerint 1595 óta. (Lectiones variantes. 12. l.)

13.) Az 1459: XXX. te. i. §-ában „praesens constitutio" (Kovachich: Silloge I. 171. l.) – továbbá 1475: I. te. (U. o. T. 221. l.) – Az 1471: XXXI. te. szerint ezt a törvényt (praesens decretum) minden egyes vármegye számára le kell irni és az egyes vármegyék törvényszékeinek helyére el kell küldeni, amely is a nemesek egyes gyüléseiben kézmél legyen.

14.) Hk. T. A. 6. c. 1. 2. 3. 9. §§. – Lásd: Grosschmid Béni: Magánjogi előadások. Jogszabálytan. Bp. 1905 738 és kör.

15.) Mossóczy Zakariás és a magyar Corpus Juris Keletkezése. Bp. 1926. 43. l. 55. l.

16.) Ha előfordult is az, hogy a közérdeklődés tárgyát képező törvényszöveget, vagy annak fontosabb részeit a jegyző „a megye közgyülésén összesereglett közönség előtt felolvasta és megmagyarázta" (Irányi: i.m. 55.l. és 94. jegyzet), ez a joghatályu kihirdetés lényegéhez nem tartozott. Mint a közértődomásra-hozatal egyik hatékony eszköze vitetett alkalmazásba.

17.) Külföldiek Werbőczy szerint három, illetőleg egy havi kiüzetési időt kaptak (HK. II. 5. c. 3. §.) Frank Ignácz szerint: „ezen vélemény sem törvényen, sem szokáson nem alapúl." (Az osztó igazság törvénye Magyarhonban. Buda 1845. I.K. 54.l.)

18.) Évszázadokon keresztül ez volt a gyakorlat: Még az 1868: II. tc. Képviselőházi tárgyalása során is említette Tapp Zsigmond Képviselő, hogy a szolgabirák elmentek falúról-falúra és — miután a Közgyülésen kihirdették, megmagyarázták a népnek saját nyelvén is a törvényt." (Napló VII. K. 98-99. l.)

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

19.) „Jam enim non poterit judicari, quod bene vel male jurassent constitutae, sed secundum ipsas oportebit judicare. (Tripart. I. II. tit. 2. §. 10.)

20.) A városok 1405. évi gyüléséről a király által megbizott és a gyülés menetét kiküldöttei által megfigyelő és ellenőrző" hiteles hely (a budai kapitalan) sub autentico sigillo tanusitotta, hogy a határozat egyértelmü közakarattal jött létre. J. N. Kovachich: Notitiae praeliminares ad Syllogen. Pesthini. 1826. 114-115.l.

21.) „nullum in legislatione comitiali exemplum exstat, ut rex loco alicui credibili demandasset, occasione publicationis decreti, in comitiis conditi, suos ad congregationem comitatus, pro testimonio mittere homines fide dignos, et sibi referri quid status de eo publicatu dixerint... Cum decreta in comitiis authoritate regis cum statibus condantur, minime regem sollicitum esse oportet, quid ad illa deinde publicanda, velut cum suo consensu condita, status dicturi sint. U.o. 113. és 116.l.

22.) Ferdinánd az 1535-ki pozsonyi országgyülésből hozzá felterjesztett cikkeket úgyan elfogadta, de azt a záradékot csatolta, hogy ezt akként teszi, miszerint „a Királyi jogokra, kiváltságokra és felstöbbségre" semmiféle szerelem ne háramoljék, főleg amennyiben az ország jogait és szokásait nem ismervén teljesen, tudatlanságából vagy vigyázatlanságából cselekedett volna bármit azok ellen. (Fraknói Vilmos: A magyar országgyülések története. Bp. 1871. I. k. 214. l.)

23. Az 1537. év novemberében tartott nyitrai részleges gyülés már nyomatékosan kéri a királyt, hogy a nyitrai végzéseket változtatás nélkül erősítse meg, ha úgyanis azokat módosítani fogná, az urak és nemesek nem lesznek hajlandók érvényüket elismerni, az adót nem fizetik meg, a hadakat ... elbocsátják .... Mégis a király Türzó Elekhez január 10-én módosított szöveget küld vissza végrehajtás végett: „Injungimus, ut articulos istos, juxta emendationem nostram observari, et celeri executioni demandari cures." Fraknói Vilmos: i. m. II. k. 1875. 14. 16. l.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

24.) Lásd Károlyi Árpád: A hüszonkettedik articulus. Nehány történelmi tanülmány. Bp. 1930. 205. l. – Továbbá: Kovachich M. J.: Lectiones variantes. 12. l. – Thoman-Szekfü: Magyar történet. IV. k. 375. l.

25.) 1588: XV. és XLIV. tc.-ek, lásd conclüsio 1. §. – 1597: XIII. tc. – XXVII. tc. 2. §. és XL. tc. 1. §. l. conclüsio. – 1599: XXXI. tc. 4. §. – XXXV. XXXIX. XLIII. tc.-ek.

26.) Lásd Károlyi Árpád: i. m. 207-208 l.

27.) L. Szalay László: Magyarország története Pest 1865. IV. k. 466. l. Jellemző az is, ami az 1662. évi pozsonyi országgyülés végén történt. (Lásd alább a 29. jegyzetet is.) 13 felvidéki vármegye Székely Endre és Szühay Mátyás által visszaküldte a törvényeket, azzal a kijelentéssel, hogy azokat soha érvényeseknek el nem ismerhetik, mivel az evangelikus rendek beleegyezése nélkül hozattak. A követek előbb Porcia hercegher (Lipót főminiszter) men-

tek, aki őket a nádorhoz útasitotta azon felhivással: parancsolja haza ezeket az embereket, kik nem a 13 vármegye, hanem egypár lázadó küldöttei; ha nem engedelmeskednek, hütlenséggel határos merényükért Őfelsége, ki magát günyoltatni nem engedi, méltóan fogja őket megbüntetni. ~~(Tárd még alább 29. jegyzet)~~

28.) Kéreszy Zoltán: Rendi országgyüléseink lanaicskorai módja. Kassa. 1906. 56 és köv.

29.) L. Horváth Mihály: Magyarország története 1862. IV. K. 28. l. - Zsilinszky Mihály: A magyar országgyülések vallásügyi tárgyalásai a reformátiótól kezdve. Bp. 1897. III. K. 186-287. - Ennek előzménye az volt, (L. 27. jegyz.) hogy a protestáns rendek vallásügyi sérelmeik és kivánságaik figyelmen kivül hagyása miatt a Király és a nádor engedélye nélkül, sőt a nádor fenyegető tiltalma ellenére elhagyták az országgyülést, s igy a katolikus rendek annyira távollétében terjesztették a törvényczikkeket Királyi szentesités alá.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Az 1492: C. VIII. tc. 3. és 4. §§.-ai ügyanis azt irják. hogy Őfelsége az országgyülésen jelenlevőkkel meghozhatja a határozatokat, a meg nem jelenők pedig – non obstante eorum absentia – a hozott határozatokat érvényeseknek elismerni tartoznak. – Az óvás (contradictio) a többségi elvvel nem lévén megegyeztethető, a hozott határozat érvényét nem érinthette. Adott esetekben ezt törvényeink hangsúlyozottan megállapitják. (1495: XXXI. tcz. – 1514. decretum bevezetésének 4. §.-a (XLVIII. tc.) – 1647: V. tc. bev. – 1649: XIV. tc. – 1681: XXVI. tc. 23. §. – 1687: XXI. tc. – 1790: XXVI. tc. bev.). Az óvás jegyzőkönyvbe iktatásának jelentősége esetről esetre arra szoritkozik, hogy a követ ilyképpen juttassa kifejezésre azt, hogy küldőinek utasitásai szerint járt el. Fontos esetekben igy igazolja magát küldői előtt. (Kreky István: Jogtörténelmi és közigazgatási jogi tanulmányok Eperjes. 1917. II. K. 13-17. l.) – A hozott határozatok érvényét adott esetben kétségbe vonó óvások érvénytelenségét megállapitó törvényekből Hajnóczy József (Névtelenül: De comitiis requi

Hungariae deque organisatione eorundem dissertatio juris publici hungarici. 17qi. 144. l.) azt a következtetést vonja le, „quod trium statuum et regis assensus ad sanctionem legis sufficiat." De az egyoldalú óvás érvénytelenségének átfordítása a contrario: a határozat érvényességének három rend assensusához kötése nem bír tételesjogi alappal.

30.) Erre is van eset. A becsempészett 1604: XXII. tc.-et a nemzet jogvédelmi harcát befejező bécsi béke félretolta, s helyébe az 1608: K. e. I. tc. lépett. L. M. J. Kovachich: Suppl. ad vest. com. Buda. 1801. T. III. 333-351.- Az 1618: XXVIII. tc. pedig világosan rendeli, hogy: „a karok és rendek végzéseihez vagy cikkelyeihez, amelyeket Őfelsége elébe megerősítés végett terjesztettek, vagy ezután terjesztenek, semmit hozzá ne adjanak, se pedig azokból semmit el ne vegyenek."

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

31.) Werbőczy a violentiae per vim repulsio-t a tételes jog felett álló természetjog tételének tartja Prol. tit. 2. §. 4.

32.) Az 1514: LXIII. tc. - 1550: XI. tc. - 1553: XV. tc. 2 §. 1563: XXX. tc. - Lásd: Kolosvári és Óvári előszavát a Hk. millenniumi kiadásában. (XXVII. l.)

33.) universa decreta jam rectificentur et in unum comportentur." 1514: LXIII. tc.

34.) A millenniumi Corpus Jurisban a magyar forditás önkényesen változtatta meg a sorrendet: „kegyelmesen erősitse meg és hirdesse ki."

35.) Az 1498: I. tc.-ben előirt 15 napos tartamot a megyei követküldés kifejlődése után az 1679: XLIV. tc. két hónapra hosszabbitotta meg.

36.) Szabó Dezső: Küzdelmeink a nemzeti királyságért. 1505-1526. Bpest 1914. 196. 216.- továbbá: Eckhart Ferenc birálata Csekey István: A magyar pragmatica sanctio irott eredetijéről szóló tanulmányáról. Századok. 1917. 177. l.

37.) Fraknói Vilmos: A magyar országgyülések Története. Bpest. I. k. 1874. 60. l. és 106. l.

38.) „Oblegati ... redeúntes retúlerúnt, quod hic múlti articúli súnt ab húngaris facti et Ferdinando praesentati, et út illos confirmaret, petitúm est. Sed Ferdinandús súper illos núllam dedit resolútionem, nec in illos consentit.. et penitús nihil expeditúm est in illa diaeta, licet ... húngari valde irascebantúr." A nehány héttel útóbb megerősített törvényeket a király Deák Balázs útján küldte Lőcsére, szigorú meghagyásokkal. (Fraknói Vilmos. i.m. I.k. 219.l.)

39.) Joó Gyula: A magyar törvény fogalma és jogi természete. Kecskemét. 1908. 215.l.

40.) Csekey István: i.m. 40.l. 3.jegyz.

41.) Fraknói Vilmos: Magyar Országgyűlési emlékek.

42.) Jellemző példa az 1681 országgyűlés lefolyásáról beszámoló Serpilius naplóból: ... Allatis itaque in medium statúum articúlis, dominús vicepalatinús coram iisdem clara voce proposúit,

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

am tempús ínstare, út articúli súae majestati praesententúr. Ideo assúrgendo illúc progredi volens, cúm id contra antiquam consúetúdinem, praeterque ordinem fúturúm reposítum fúisset, cúm antea is mos et in prioribús etiam diactis ita observatús esset, illa ipsa die ante praesentationem articúlorúm súae majestati fiendam per inclytos statús regni condítos articúlos coram iisdem relegere et reiterare, quod cúm múnc animadvertatúr praeteriri, praeterlapso jam tempore nomine statús evangelici dominús Gerraiús Gerhard quoque assúrgens, ex praefato domino vicepalatino percontatús, útrúm aliqui in negotio religionis conditi articúli reliquis politicis articúlis inserti sint. Quod si tales reperirentúr, dicerct evangelicos, quoniam tales contra nútúm et volúntatem eorúm compútati et inserti essent in praesentationem hoc modo fiendam consentire non posse; súper quo sollemniter protestarentúr .... Verúm dominús vicepalatinús ad hanc statús evangelici públicam

declarationem nec directo nec indirecto responso eiúndem dignatús, demúo assúrgens, continúo ad aúlam súae majestatis properavit, sequentibús eiúndem reliquis ablegatis catholicis, et relicto in domo regnicolarúm conturbato animo ablegatis evangelicorúm, qui vel hinc non obscúre colligere potúerúnt, omnino praejúdiciosos in negotio religionis immixtos esse articúlos (prout eventús expost docúit.)"

43.) Hármaskönyv. I. R. 3. c. 6. §. – II. R. 3. c. 3. §. Lásd fentebb a 2-4 oldalon.

44.) L. Ereky István: Jogtörténeti és közigazgatási jogi tanúlmányok. Eperjes 1917. II. k. 73-75. l. – Kéreszy Zoltán: Rendi országgyúléseink tanácskozási módja. Kassa. 1906. 58 és köv.

45.) Lásd: M. G. et J. N. Kovachich: Astraea. Búdae 1823. Annúentiae Regiae. 272 és köv.

MAGYAR FÖLDRAJZI TÖRTÉNETI ÉS MŰVÉSZETI KÖNYVTÁRA

46.) Csak 1830 óta Képezi szövegezett. törvényterv-et a törvényhozás egyes tényezői közötti tárgyalások alapján. Ereky István: i. m. II. 73-77. Csak 1830 óta van bill rendszer.

47.) 1830 évi Karácsony havának 17. napján: „nádor ő cs. és kir. Főherceg sége 8 országgyúlésen szerzett tapasztalásaira hivatkozva mondá: .... Amint az egész országgyúlés folyamatja értekezésből, a fejedelem és nemzet között való tárgyak vitatásából áll: úgy a concertatiót is ebből a szempontból kell tekinteni. Az ország gyúlése végén, midőn már a kérdésben volt tárgyak elvégeztettek, gyakoroltatik a törvények concertátiója. A fejedelem maga részéről kiküldi az udvari kancelláriát, az ország gyúlése pedig rendel egy elegyes országos küldöttséget. Ezen két test értekezik a törvények szavairól. Ha csekélyebb a különbség tárgya, egy fél is, a másika is engedvén, egyesség eszközöltetik. Ha ez nem lehet, a kancellária a felségnek, az országos küldöttség pedig az ország gyúlésének tesz jelentést, ei a szükséges utasítás vétele után folytatódik az értekezés addig: még a viszonos engedésekkel cél érettetik." (Országgyúlési jegyzőkönyv. 287. lapján).

48.) Kovachich szerint: Originalium primordia. Lectiones variantes. Pestini. 1816. p. 12. – Astraea. Circa confirmationem decretorum I. 149.

49.) Lásd az 1688. évi országgyülés záróüléséről (január 25.) a Patachich napló leirását: a veszprémi püspök kéri a törvényczikkek megerősitését ....„ ... Quos, finita eius dictione, dominus palatinus suae majestati porrigit. – Quibus accepti suа majestas gratam sibi esse diaetae huic imposito fine articulorum pro confirmatione praesentationem, securos fideles status et ordines reddens ... – Hasonlóképpen az Okolicsányi napló: „ Circa undecimam horam meridiei rex interioribus ex conclavibus exit, et thronum in palatio exteriori occupat, exhibitionem articulorum excepturus. Atque facto ubique silentio, episcopus (Veszprimiensis) conclusiones in articulos concinnatos ... regi praesentat ... Haec et similia elocuto episcopo, palatinus usque ad pedes exhibet articulos. – Sic jam tandem apprehensis articulis rex, rem sibi gratissimam contigisse reposuit, quod fideles status et ordines jam nunc demum ad coronidem diaetae pervenerint, et ea, quae conclusere, sibi confirmanda praesentanda voluerint."

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

50.) A hozzájárulás a fentebb emlitett beiqua annuentia utján történt. Ennek szövege: „ Öfelsége beleegyezését adja ahhoz, hogy a javasolt törvényczikk a szabályszerü concertatio utján a decretumba felvétessék." Ereky: Jogtörténeti és közig. jogi tanulmányok. II. 83. l. jegyzet.

51.) Kovachich: i. m. 151. l. Deinde ... postremam resolutionem, in qua jam ipsi articuli non specificantur, sed generaliter approbantur, sive, qua stabilis significatur, articulos esse approbatos, verbis praemissae clausulae in praeterito positis, exprimitur ... etc.

52.) „ Sed sola authentica expeditio, quae tantum fidem exemplaribus conciliat, nondum sufficit ad vigorem et vim obligativam constitutionibus inducendam." Kovachich: Astraea. I. 153. l.

53.) Lásd G. Türba: Die Grundlagen der pragmatischen sanction. II. Leipzig und Wien. 1912. 26. és köv. ll. és köv. ll. – továbbá Csekey István: a magyar trónöröklési jog. Bpest. 1917. 209 és köv. ll.

54.) L. Csekey István: A magyar pragm. sanctio irott eredetijéről. Bpest 1916. 75-76. l.

55.) „Majestas Vestra Sacratissima clementer statuit, ut dictos articulos, perbenigne sua ratihabitione firmatos, pro ita vigente usu, in vulgus ederem."

56.) „... indicari jussi: me sequenti die ad ipsos venturum ac pro beniquissimo Majestatis Vestrae mandato, finem diaetae imponiturum, simulque articulos comitiales a Majestate Vestra Sacratissima clementer ratificatos eis ut promulgarentur, exhibiturum fore."

57.) „articulos a majestate vestra clementissime subsignatos Cardinali Primati tradidi, a quo ipsos incontinenter Regni recepit Palatinus."

58.) Thallóczy Lajos: Az 1722/23 magyar országgyülés törvényeinek közzétételéről. Századok. 1897. 679. l. és I. melléklet.

59.) „Maga a szentesítés nem az aláírásból, hanem abból állott, hogy a király, illetve az ő személyét képviselő királyi biztos elegyes ülést hivatott egybe, s ott ... lepecsételt borítékban átadta a nádornak a királyi levelet, s az ehhez mellékelt dekretumot. A nádor a borítékot felbontatván, a királyi levelet s ahhoz a mellékelt dekretumot felolvastatta." (Erdy István: Jogtörténeti és közigazgatási jogi tanulmányok. Kperjes. 1917. II. k. 87. l.)

60.) Jó Gyulánál igy olvassuk: „A szentesitéssel befejezést nyer egy belső folyamat, az akaratelhatározási folyamata más szóval a törvénykezési törvényhozási folyamat. Vagyis a törvény alapját és alkatelemét képező két akarat létrejő." (A magyar törvény fogalma és jogi természete. Kecskemét. 1908. 198. l.) Inkább azt

mondhatnánk, hogy a két részakarat egységes akaratba olvad össze.

61.~~60.~~) B. resolutio regia, quoad substratos benignae sanctionis regiae articulos edita ... articulos „sua M. S. sanctione firmiare dignata est, et forma legali expeditos advolvi jussit, – nihil dubitans universos id sollicite acturos esse, ut quae pro publica regni felicitate constituta sunt, et prompte et debite in effectum deducantur." 1827. országgyülés.

62.~~61.~~) Concha Győző mondja: „a határozathoz, amelyben a megvalósítandó célnak terve van meg, hozzá kell járulni a végelhatározásnak végeldöntésnek, amely a tervet indokai és ellen indokai nélkül, az öntudat teremtő erejével, nemcsak értelmileg, hanem megvalósítása szándékával helyesli. A szentesítésben tehát nemcsak törvényhozó, hanem végrehajtó akarat is van." (Politika. Bpest. 1907. I. 563.)

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

63.~~62.~~) „Qua occasione articulos communi voto et consensu conditos, accedente etiam majestatis sacratissimae annutu, statibus et ordines praesentarunt: ac una supplicarunt, quatenus majestas sua sacratissima eosdem clementer acceptare, regiaque auctoritate ratificare, ac tam ipsa benigne observare, quam et per alios observari facere dignetur."

64.~~63.~~) Debrecen követeinek naplója az 1751. aug. 27.-ki 6i ülésről: „Praesidente domino palatino ... sessio fuit hora matutina quinta ... In quae relegebatur repraesentatio, quae cum articulis porrigenda suae majestati erat... Transiverunt demum status ad mixtam sessionem in palatium dominorum magnatum, et donec potuerunt describi ad purum articuli, ibidem exspectabatur, qui demum omnes public relecti erant, repraesentatione, cui adnectebantur, suo modo per primatem et palatinum subscripta.–

Post perlectionem horum omnium et debitam appromptationem iverunt status utriusque tabulae post horam 12. ad orcum, ubi regina ... post sermonem cancellarii hungaricum, primatis autem latinum, status regina allocuta... In aula ergo his perfectis et ratificatione articulorum in continenti, cum haec jam expedita fuerint, abtenta, redeunt status utrisque tabulae ad regnicolarem dominum et tandem status inferioris tabulae transiverunt ad dominos magnates, et ibi in mixta sessione decretum suae majestatis ad status, articulos exhibitos ratificans, publicabatur."

65.6X. Nedeczky assessor naplója az 1765 március 15.-ki 89. elegyes ülésből: ... „comes regni palatinus proposuit, articulos post finalem concertationem, uti substituerunt, ita in punctum descriptos esse, hinc illud restat, ut in complectu regni perlegantur pro majori fide. Legerat itaque dominus prothonotarius

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

15.

latinalis cum articulos, tum praefationem illis praefigendam, et humillimam eatenus conceptam regni pro benignissima confirmatione repraesentationem." Az 1765 március 21-ki 90. elegyes ülésből: „Exhibuit sua excellentia comes regni palatinus benignissimam suae majestatis decretum et illi adnexos benignissime confirmatos articulos. Dominis per palatinalem protonotarium perlectis, lectum est aliud benignissimum decretum." ... az országgyűlési felterjesztéséről.)

66.6.) 1791i böjtmás havának 13. napján tartott 63. ülés. A diarium alapját képező hivatalos feljegyzés címe így hangzik: Naponkint való jegyzései az 1790.-dik esztendőben felséges II.-dik Leopold császár és magyar országi Király által, szabad Királyi városába Budára, Szent Jakab havának 6.-dik napjára ~~Pozsonba~~ rendelt, s Szent András havának 3.-dik napjára Pozsony Királyi városába által-tétetett, s ügyanott következő 1791.-dik esztendőben, böjt-más havá-

nak 13-dik napján bé-fejezett magyar ország gyülésének; mellyek eredet-képen magyar nyelven irattattak és az ország gyülésének fő-vigyázata alatt, hitelesen deák nyelvre is fordittattak.)

67.) Nagyon világosan fejti ki ezt Stahremberg gróf Királyi biztosnak a fenti 53. jegyzetben megjelölt munkában közölt jelentése: „Ific notandum, quod postequam maiestati vestrae placuit, illos articulos nonnullis in punctis mutare; ego eosdem pridie quam ad publicam statuum sessionem me conferrem, per saepe-dictum Mannagettam et protonotarium Szluha revolvi et relegi, perque posteriorem statibus remuntiari curavernm: in quonam proprie mutatio consisteret, ... cuius rei explanatio jucundissima sane statibus gratissimaque exstitit." – 1791.-ben „Őfelségének végső resolútiója, amelyhez az ország által szerzett törvényczikkek megerősittetnek", sorolja fel az eltéréseket: „... accepta etiam posteori dominorum statuum et ordinum representatione de dato 11. praesentis, qua mediante articulos ad benignas resolutiones conformatos altefatae suae majestati sacratissimae submittunt, eandem suam majestatem pro iisdem articulis ea dumtaxat cum mutatione, ut ....., reliquis eiusdem articuli benoribus in suo statu relictis, regiam suam sanctionem impertitam esse, atque eosdem in sua legali forma expedita esse hisce benigne accludi. (Aktak 104. sz. 67. üléshez 69i. l.) – Az 1805. évi országgyülés utolsó (13.) ülésében (nov. 7.) a nádor közli, hogy: „Őfelsége igen kevés változtatással helyben hagyta mindazokat a Törvényczikkelyeket, amelyeket az ország rendei eleibe elküldöttek." – Az ezek iránt érkezett kegyelmes resolútio felolvastatott. A statusok és rendek nevében a personális, a főrendek nevében az ország birája tolmácsolta a hozzájárulást; Ezekre a nádor: „mivel az ország rendei azon változtatásokkal is teljességgel megelégednek, amelyek Őfelsége által kegyelmesen

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Sétetöltek, minesen is egyéb hátra, hanem hogy Öfelsége elött a megállittatott törvénycikkelyek által vételére megjelenjenek." (Naponkint való jegyzések 90-91.l.-) A királyi resolütio pedig ezt mondja: ... „Universos articülos, praeter ünüm de flümine (a Fiümére vonatkozó), quem ... praetermittendüm censemüs, prout nobis proposüerünt, exigüis tantüm ad articülüm de sinistris delationibüs, additis modificationibüs, quas domini SS. et OO. pro sua erga nos filiali fidücia acceptatüros plene confidimüs, concertatione cüm cancellaria nostra jam non necessaria, more consüeto personaliter traditüri sümüs." (Nov. 7. kelet) Mellékelve hasábosan: projectatüs articülüs és — resolütüs articülüs.

68.67.) Amikor a királyi várat a tüzvész használhatatlanná tette, akkor a szentesitett dekretüm átnyujtása a primási palotában összereseglett országgyülés elött történt. Ill volt a király szállása.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

69.68.) Az 1791. országgyülés utolsó (64.) ülésében Böjtmás havának 13. napján, a délutáni ülésben.

70.69.) Ereky Istvánnak azt a megállapitását, hogy „az ekképp szentesitett és együttal kihirdetett dekretümot a cancellaria sokszorositotta"... stb. csak abban az értelemben fogadhatjuk el, hogy csak a szentesitési és a kihirdetési paranes kibocsátása történt „együttal," ütóbbinak foganatositása azonban elkülönitve jelentkezett (V. ö. Ereky István: Jogtörténelmi és közig. jogi tanülmi. Eperjes 1917. II. 87.

71.70.) „Post discessüm süae majestatis... Lectüm deinde est a protonotario Josepho Kornis decretüm regiüm, quo süa majestas rogatos his comitiis articülos sanctione süa firmavit. Cümque in adjacentibüs articülis mütatio alia non intercesserit, quam ..., ac caeteroquin articüli eodem ordine,

quo extraditi sunt, in comitiis jam relecti fuerint, e consilio excellentissimi domini comitis judicis curiae regiae praefacio dum-taxat, in qua vox praemissa mutationem subiit, articuli item, qui e consessu mixto die 11. praedicti mensis celebrato suae majestati substrati sunt, cum conclusione articulorum de verbo ad verbum perlecti fuerunt. Reliquorum autem publicatio articulorum, spectata etiam temporis brevitate, superflua visa est." (Zaisd ugranott.)

72 74.) „Decretum publicabatur." (1751. a debreceni követek naplója.) – Publicatio articulorum (1791. Diarium) – „Demum omnes ordines, ad publicandos articulos se se in regni palatium contulerunt.... Ordinibus ad majus regni palatium ... pro excipienda articulorum publicatione congregatis."... (Diarium 1792. május 20.) – Acceptis articulis .... roboratis .... Tum palatinalis protonotarius dictos articulos publicavit. Facta publicatione ... a nádo

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

beszélt a rendekhez. (Diarium 1796. dec. 10.) – ... a nádor „az ő felsége kezéből pecsét alatt által vett sanctionált articulusokat felbontván, azokat a mellettek levő királyi levéllel együtt kihirdetéskeppen (per modum publicationis) a nádorispányi itelőmester által felolvastatta, s azokat egészen kihallgatván, azután az ország rendeitől következő deák beszédjével bucsúzott: ...." (1827. országgyülés diariuma. 271. ülés) – „Kegyelmes királyi leirat, mely mellett a már szentesitett törvénycikkelyek közhirré tétel végett az ország rendeihez visszaküldettek." 1847/48. országgyülés irományai. 198. l. Irom. 236.

72.) Az országgyülések törvényhozó jogkörének csonkasága a rendi korszakban nemcsak a törvényhozó tevékenység végső aktusánál: a törvény kihirdetésénél jelentkezett, hanem a törvényhozó munka kezdetén: a törvénykezdeményezésnél is. A király mellett a törvényhozás másik tényezője igy voltakeppen

73~~7~~) Jó Gyula szerint (A magyar törvény fogalma és jogi természete. Kecskemét 1908. 216.l.) a Tulajdonképeni kihirdetés 1836-ban olvadt be a solemnis editioba. Ezt a megállapitást Csekey István is elfogadja. (A magyar pragmatica sanctio irott eredetijéről. Bp 1916. 42-43. ll. i. jegyz.) – Semmi támpontot sem találunk azonban arra, hogy a törvény Tulajdonképeni kihirdetésének az országgyülési bemutatáshoz kapcsolódását az 1836. évtől számitsuk. A változást nem irott jogszabály rendelte, s a szokásjog kialakitását megindító faktikus elemekben sem mutatkozik olyan elhajlás vagy eltolódás, ami az 1836. évszámmal nögzitheto volna. Jól mondja Werbőczy (Trip. Prol. tit 11. §.2.): consuetudo non inducitur in instanti. [73x/x jegyzet. „Universi articuli ... in forma decreti redacti, Regiaque subscriptione, sigilli etc... muniti, per Regiam Majestatem ... Comitiali Corpori traduntur, sicque vim legum adepti..." Czirják: Conspectus 407. §. II. 53.

74.~~72.~~) Az országgyülések törvényhozó jogkörének csonkasága a rendi korszakban nemcsak a törvényhozó tevékenység végső aktusánál: a törvény kihirdetésénél jelentkezett, hanem a törvényhozó munka kezdetén: a törvénykezdeményezésnél is. A király mellett a törvényhozási másik tényezője így volta-

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

képpen nem is a nemzeti autonomia központi szerve, az országgyülés volt, hanem inkább a nemzeti autonomia decentralizált szervei: a vármegyék. Találóan állapitja meg Deák Ferenc a rendi korszak végén, a Wesselényi-féle szólásszabadsági sérelem alsóházi tárgyalása során: A megyei gyülésekben a szabad szólás még fontosabb tekintetet érdemel, mert ott készülvén az utasitások, s mi azoknak teljesitésével tartozván, a mi szabad szólásunk csak a megyékbeli szabad szólásnak lehet resultatuma." (1835 junius 16-ki kerületi ülésben. L. Könyi Manó: Deák Ferenc beszédei. Bp. 1903. I. K. 165. l.) – Az országgyülés törvényhozó tevékenységének csonkaságából adódó problémát a követi utasitásokkal kapcsolatban a szokásjog úgy oldotta meg, hogy az utasitás kötelező volta úgyan alapelvnek tekintetett, sőt ennek biztositására a vármegye az utasitási ellenére szavazó követet vissza is hivhatta, de egyébként az alsó tábla az utasitásokkal – jogilag – nem törődött, a szavazatok utasitásszerü leadását nem ellenőrizte. A megkötött határozat

érvényességét az ütasitás ellenére leadott és figyelembe vett szavazat nem érintette.

75 ~~XX~~.) Frank Ignácz: Az osztó igazsáq törvénye Magyarhonban. Búda. 1845. I. K. 54. l.

76. Lásd az 1868: π. tc. alapjául szolgált törvényjavaslat tervezetének szavait a π. R. 74 lapon ~~és hozzá a jegyzetet~~

77 ~~77~~.) Proprie originalia aut potius originalia, ea sunt, quae reges primum subscribere solent, et quae propter sanctitatem Majestatis Regiae omnino etiam pro authenticis haberi debet." (Kovachich Jos. Nic: Lectiones variantes. Pesthini. 1816. 2. l.) Mátyás 1486 évi (VI.) dekrétumában már a szentesitő akaratkijelentés szóhalmozásai között olvassuk: sancimus, stabilimus, autorisamus, authenticamus et confirmamus. Találó az, amit Major Elemér: (A magyar Köznemesség kialakulása: Századok 1972. 7-8. sz. 279 lapján) ir a középkor dagályos szóhalmozásairól:, amivel a gótika művészete képtelen volt két teljesen egyé-

78 ~~78~~.) Alia originalia authentica illa sunt, quae in sede judiciaria, vel cancellaria Regiae Majestatis solenniter expediuntur, et ad concernentes partes, sive etiam jurisdictiones, sine earum publicationis et observationis dimittuntur. (U. ő.

EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM KÖNYVTÁRA

zö, pontosan azonos kivitelezésű szobrot helyeznek egymás mellé, s mely amikor az egyes apostolokat vagy szenteket tipusszerűen kellett ábrázolnia, akkor is kialakitotta a szobrok talapzatait ikonikus különböző díszekkel, vagy mikor ezt gótikus templomok ablakkeretei és kőrácsai sokasági egyedi ismétlődései igényelték. Ilyen szinét

a kor abban, hogy az egyhangú „valjobbára" helyett egyenlőtlen jellegű (39) kifejező neveket használhat." Lásd még Erdélyi István: i. m. π. 86. l. (Oklatás-kiadás Terminológia) ~~és gyakorlata~~

79 ~~76~~.) Kovachich: Astraea. Budae 1823. I. 152. (20)

80. ~~77~~.) Lásd a Corpus Juris 1751-ki kiadásának elején.

81. ~~78~~.) A jezsuita rend eltörlésével a Corpus Juris kiadásának joga a magyarországi akadémia jogutódjára, a budai kir. tudomány-egyetemre szállott át, Ferenc király pedig az egyetemi nyomda kizárólagossági jogát 1822-ben további 30 esztendőre meghosszabbitotta.

82 ~~79~~.) A Corpus Juris törvényszövegeinek az eredeti hiteles szövegtől való eltéréseit. Kovachich J. M.: Lectiones variantes decretorum. Pesthini. 1816. c. Könyve mutatja be.

83 ~~80~~.) Habent utrumque in textu expresso multa millia mendorum. Not. praelim. 299.

84 ~~81~~.) Lásd. J. N. Kovachich: Notitiae praeliminares ad Syllogen Decretorum Comitialium. Pesthini 1820. 66-108; 155-207 és 285-305.

85.) „ ka tamen lege et conditione, ut quaevis annotationes operi huic noviter inducendas, ante earum impressionem revisioni et censurae consilii nostri regii locumtenentialis praefata typographia submittere teneatur." Kovachich J. M. ugyan kétségbevonja, hogy ennek a kikötésnek foganatja lett volna: „... imprimis enim vehementer dubitandum est, an id factum sit...." (Notit. Praelim. 65. l.)

86.) „... si ... eius (Corporis Juris) reimpressio necessaria est, haec absque ulla innovatione, consequenter absque eo ut modernae editioni aliquid praeter postremorum comitiorum articulos addatur vel dematur in typographia universitatis suscipiat, et nonnisi manifestum typi errorum correctio supplicanti admittatur, ac haec etiam, ante novam editionem revisioni consilii hujus R. L. substernatur." (Vécsey Tamás: Adalék a magyar Corpus Juris történetéhez. Bp. 1902. 28. l. 20 jegyz.)

87.) Ironikusan cáfolja ezt az érvet Kovachich. Not. praelim. 30.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

88.) „ ... obsoletis legibus pristinum vigorem reddere, aut praeexistentes textus usu receptos corrigere ad legislativam potestatem referatur, quodque rem ponderosam adeo privati judicio committere et universali stabilique hactenus norma labefactata tribunalia confusionis inconstantiaeque periculo exponere cautum sit." ... (U. o. 31. l. 1. j.)

89.) „ Sed si praedictus Kovachich in futuris regni comitiis etiam ad SS et OO. regni recursum fecerit, iisque planum et conspectum operis sui exhibuerit, ... in casum eum si et in quantum ipsi SS. et OO regni opus illud secundaverint, ac majestati vestrae supremae proposuerint, tunc demum severius et magis congrue ex parte quoque regia ea quae e re fore videbuntur hanc in rem agi poterunt." (U. o. 31. l. 2. j.)

90.) Ha a két Kovachichnak félszázados (1796-1844) kitartó törekvése nem is érte el azt a főcélját, hogy a Corpus Jurisban helyreállittassék a törvények eredeti, hiteles szövege, – ez nem sem

von le óriási érdemeikből, s az ő fáradságos, áldozatos (Lásd. Notitiae praeliminares 284) és valóban az emberi teljesítőképesség határát súroló munkásságuk nem szolgált rá azokra a kemény szavakra, amiket a meggyőződéses emberek makacs kitartása, – tudományosan megalapozott célkitűzései mellett – a helytartótanácsból kiváltott. A helytartótanács 1818. febr. 24.-ki 5576 sz. határozata így hangzik ki: „praecocis ingenii partus, vanisque gravibus subsumptionibus obnoxius." Lásd Wenzel Gusztáv: Az 1848 előtti magyar jog, tekintettel újabb átalakítására. Bpest. 1885. 59. l.

(Ide a 91. jegyzet a következő oldalról.)

92.) „Az alkotott törvényeket nem a bíróságok szokták nálunk kihirdetni, hanem azok a szentesítés után magán az országgyűlésen azonnal kihirdettetnek, s ezt tekintik a törvény valóságos kihirdetésének, azután pedig az ország minden törvényhatóságainak Őfelsége által aláírt eredeti példányokban az illető főkormányszékek útján megküldetnek." (Deák Ferenc: Adalék a magyar Közjoghoz. Pest. 1865. 158. l.)

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

91.) (Ez a jegyzet az előző oldalon megelőzi a 92. jegyzetet.)

„Publicatio legum duplicem scopum et effectum habet. Primus est, ut publice et legitime innotescat, has esse leges, auctoritate publica et legitima latas, et cives securi sint, sibi aliquid pro lege obtrudi, quod auctoritate legis ferendi non esset constitutum. Kovachich: Not. praelim. 291.

93.) „Die formelle Gesetzeskraft ist unabhängig davon, ob das Gesetz materiell in Kraft getreten ist, oder nicht. Sie tritt ein, sobald das Gesetzgebungsgeschäft vollendet, si lex perfecta est, d.h. das Gesetz verkündigt ist. Das will sagen: von diesem Zeitpunkte an kann das Gesetz nicht auf anderem Wege wieder rückgängig gemacht oder abgeändert oder suspendirt werden, als durch einen in der Form des Gesetzes ergehenden Akt." Paul Laband: Das Staatsrecht des deutschen Reiches. Tübingen und Leipzig 1901. B. II. S. 64.

94.) „Singularis decreti unius diaetae pro-

mülgatio, in sede jurisdictionis facta, jam suapte supponit leges illo decreto comprehensas, esse legitima authoritate leges ferendi latas, adeoque promülgatio eorüm fit tantüm pro notitia publica eiüs, quid recenter constitütüm sit. Kovachich: Not. praelim. 29i.

95.) „Még azon esetet sem kell valóságos kivételnek tekinteni, ha a törvény hatálya kezdetét bizonyos távolabbi időre halasztja, mert akkor is csak az áll, amit a törvény parancsol. (Frank Ignácz: Az osztó igazság törvénye Magyarhonban. Buda. 1845. I. 53. l.

96.) Hogyan befolyásolhatta volna a nemzet jogi meggyőződését a Kancelláriában őrzött összeg, mikor még a tudós Kovachichnak sem engedték meg, hogy a törvényszövegeket a Kancelláriában őrzött eredetiekkel összehasonlítsa. L. Vécsey Tamás: Adalék a magyar Corpus Juris történetéhez. Bpest 1902. 27-29. l.

97.) Az eredeti törvényszövegek iránból csak a

TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

jogélet és a történettudomány szaktudósait érdekelték, a gyakorlat embereit csak addig, amíg az új törvény a Corpus Juris újabb kiadásába felvétetvén, ennek tekintélyét öltötte magára.

98.) Még a nagytudású és éles ítélőképességű Frank Ignácznál is jelentkezik ez a fogalomzavar: „Vannak esetek, hol a második kihirdetést sem lehet elegendőnek vélni, p. o. a rendőrségi törvényt (1870: IX.) külön is minden helységben hirdetni kellett, mert egyébként hogyan lehetett volna kívánni, hogy azok is tudhassák akiknek a megye gyülésén helyök nincs.[2]" Az osztó igazság törvénye Magyarhonban. Budán 1845. 54. l. a., jegyz. - Kovachich világosan különböztet: „Ani pütant publicationem legum, eo tantüm scopo fieri, üt innotescant illi profecto minis restrictam et imperfectam rei notitiam habent." Not. praelim. 29i. l.

helyszínével

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Jegyzetek. II. Rész.

A kihirdetés irottjogi szabályainak kialakulása.

1.) Erdekesen világitja meg ezt Ereky István: Jogtörténelmi és közigazgatási jogi tanulmányok Eperjes. 1917. 56. és köv. l.

2.) Az 1920-1944 közjogi provizóriumu ideje azért szükséges a Kormányzó és az országgyülés eltérő felfogásainak külső formák keretében való kiegyenlitése mert a Király törvénymegerősitési szüverén joga a Kormányzó jogkörében törvénykihirdetési kötelezettségé lévén lefokozva, ennek merevségét enyhiti az egyezkedés lehetősége: a Kormányzó az országgyülés által kihirdetés végett hozzá terjesztett törvényt a kihirdetési elrendelése előtt indokainak közlésével ujabb megfontolás végett záros határidőn belül két izben visszaküldheti (1920: I. tc. 13. §. - 1937: XIX. tc. 1. §.) Viszont a rendi korszakban a Király törvénymegerősitési szüverén jogának merevségét enyhitette a reprezentációk és rezolúciók formai közötti kölcsönös egyezkedés (tractatus).

3.) Lásd Károlyi Árpád: Az 1848-i pozsonyi törvénycikkek az udvar előtt. Bpest. 1936. 199-200. és 308-309. l.

4.) Az első csoport (III. és VII-XII. tc.) szentesítve lett 1867 június hó 12-én. Kihirdetve az országgyűlés mindkét házában június 12-én. - A második csoport (I. II. IV. V. VI tc.-IIIII) szentesítve lett ~~XXX~~ július 28-án, kihirdetve a két házban október 5. és 12-én. - A harmadik csoport (XIII. tc.) szentesítést nyert okt. 18-án, kihirdettetett okt. 30. és dec. 11. én. - A negyedik csoport (XIV. - XVIII. tc.) szentesítve lett dec. 27.-én, kihirdetve dec. 28.-án. Természetesen mind a négy csoportot külön-külön egységes királyi dekretumként (bevezetéssel és záradékkal) hirdették ki az országgyűléseken. A vármegyei kihirdetés azonban nem volt szabályos, mert a törvénycikkeket két dekretumba összevonva (I-XII. tc. és XIII.-XVIII. tc.) küldték meg a vármegyéknek, s így a vármegyékben kihirdetett törvény záradéka formailag nem is teljesen azonos a szentesített és az országgyűlésen kihirdetett törvény záradékával.

helyesen

5.) A Főrendiház 1869 október 12. ülésében, öt új

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

törvény kihirdetésével kapcsolatban Cziráky János gr. a következőket mondotta: „Az imént felolvasott szentesített törvényeknek fonalán bátor vagyok a méltóságos főrendek emlékezetébe hozni, hogy nemcsak a törvényhozói kötelesség teljesítéséből önként következik, hanem száraz gyakorlatom is alapszik, hogy a szentesített törvények a ház tagjai, mint a törvényhozó test tagjai között szétosztassanak. E részben a régi időkben - az 1848. évet is beleértve - az országházi főméltóságoknak, az ország zászlósainak és ha nem csalódom, a főispánoknak is, maga őfelsége aláírásaival ellátott példányok, a ház többi tagjainak pedig nyomtatott példányok küldettek meg. Ha őfelsége aláírását és e részbeli fáradságát nem akarjuk is igénybe venni, azon tiszteletteljes kérést intézem a jelenlevő miniszter úrak önmagméltóságához: méltóztassanak ezentúl is a szentesített törvények egy-egy példányát a ház minden tagjainak hivatalosan megküldeni." - Wenckheim Béla br. belügyminiszter így válaszolt: „Megtettem már e részben a kellő intézkedést. A felolvasott törvénycikkek még nyomtatás alatt vannak, de a leg-

közelebbi ülési alkalmával az illető példányok ki
fogynak osztathatni. Őfelsége aláirását azonban
nézetem szerint bajos volna annyiszor igénybe ven-
ni, mióta a törvényhatóságok és városok száma-
ra ugyis már 200 példányt irt alá őfelsége. Ennél-
fogva remélem, hogy a méltóságos Főrendek a hi-
telesitett nyomtatott példányok szétküldésében is
meg fognak nyugodni."

6.) Képviselőházi irományok. 1901. III. k. 99. l.

7.) Ugyanazon a napon ügyanigy a főrendiházban.

8.) Differt autem lex a consuetudine ..... 3.) tam-
quam momentaneum et successivum. Trip. Prol. tit. 11. §. 2

9.) Az eredetileg 9 §.-t tartalmazó törvényjavaslat-
tot 1868 márczius 30.-án nyújtotta be Horváth Boldizsár
igazságügyminiszter, indokolás nélkül. (193. sz. tör-
vényjavaslat a törvények Kihirdetéséről. 208. ülés 1713.
jkv. 12. - 1865-68. képv. irom. IV. k. 3. l.) Az osztályok
előadóiból alakult Központi bizottság a javaslatot

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

erősen módositva átiratával fogadta. A javaslat kevés
érdeklődést keltett. A képviselőház április 18.-án
hozzászólás nélkül fogadta el általánosságban,
a részletes tárgyalás során felszólalt három képvise-
lő pedig nem a javaslat alapelveivel foglalkozott,
hanem csak a 8. §-ba beiktatott melléknevezéssel,
/az országban divatozó nyelveken készülő hiteles
forditás kérdésével/. A főrendiház egyetlen stilaris
vonatkozású megjegyzés után hozzászólás nélkül
fogadta el. április 27.-én.

10. Jogi Gyula: A magyar törvény fogalma
és jogi természete. Kecskemét. 1905. 213-214. l.

11.) Az eredeti javaslat szerint a törvény köz-
tudomásra hozatala nem az e végre alapitandó
országos törvénytárban, hanem az ország hivatalos
lapja (Budai-Pesti Közlöny) utján lett volna eszköz-
lendő (~~v. ö. ezt az 1870: XVIII. tc. Képviselőházi tárgyalá-~~
~~sai elkészitő Központi bizottság javaslatával a §§ 70.~~
~~72. lapon~~), s a "kötelező" erő nem a 15. napon kez-
dődött volna, hanem az ország hivatalos lapjában

történt megjelenését követő tizedik napon. (4.§). Lásd még a 22. jegyzetet.

12.) Az osztó igazság törvénye Magyarországban. Pauda. 1845. I.k. 53.l. Lásd továbbá: Határmakónyv. II.5.§.5.

13.) A törvényszöveg alatt a hitelesítés szokásos szövege (nyomtatásban): „Hogy ezen másolat/a szentesített nyert eredetivel szóról-szóra megegyezik, bizonyítom." Kelet, szakminiszter névaláírása és pecsétje

14.) A törvényjavaslat miniszteri indokolásában ennek megokolásául azt olvassuk, hogy ez a „gyakorlat ügyis csak azon korszak maradványaként vétetett fel újabb Törvényeinkbe, midőn a régi rendi alkotmány szellemében a törvények kihirdetése még a törvényhatóságok közgyűlésein történt."

15.) Az 1868:III.tc. 6.§-a azt is rendeli, hogy minden naptári évről külön gyűjtemény adassék ki, de az eredeti javaslatnak az a rendelkezése (6.§.) hogy ennek a gyűjteménynek egy-

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

egy példányát is meg kell küldeni a törvényhatóságok részére, a központi bizottság javaslatára kimaradt a törvényből. Később az 1880:LIII. tc. rendelkezik e tárgyban és pedig olykképpen, hogy a törvényhatóságok rendezett tanácsú városok, nagyközségek és körjegyzői szövetkezetek kötelesek a törvénygyűjtemény évi folyamainak egy-egy, az állam nyelvén kiadott példányát megszerezni. (3.§.

16.) Papp Zsigmond képviselő az azonnal szót az egyidejűleg szóval javasolta felcserélni, de a ház a központi bizottság javaslata mellett maradt meg.

17.) Ez a rendelkezés az eredeti törvényjavaslatban nem foglalt helyet. A 8.§. a központi bizottság javaslatára vétetett fel a törvény utolsó szakasza gyanánt. Kerkápolyi Károly előadó szerint: „a központi bizottság azért tartotta szükségesnek, mert a törvény kötelező erőre emelkedik 15 nap alatt, tehát érthetőnek kell lenni azokra nézve is, akik magyarul nem tudnak.

18.) Ezt a rendelkezést később a törvénynek ki-

hirdetését újonnan szabályozó 1881: LXVI. tc. 9. §. is átvette. De átvette már előbb a nemzetiségi egyenjogúság tárgyában alkotott 1868: XLIV. tc. 1. §. is, s ebből a nemzetiségi kisebbségek jogállását szabályozó 4044/1919. M. E. sz. rend. 3. §., s az e rendelet helyébe lépő 4.800/1923. M. E. sz. rend. 3. §. — Valóban nem a magyarság jóakaratán múlt, hogy ez a rendelkezés a gyakorlatban érvényesüljön. A törvény e rendelkezésének végrehajtása alig elhárítható tárgyi nehézségekbe ütközött, s erre már a törvényjavaslat tárgyalása során élve rámutatott Székács József képviselő (1868 ápr. 18). Reflektált az előtte felszólalt Babes Vince arra kérelmére, hogy a kitelhető gondoskodások szakértők által készíttessenek s értethetők legyenek. „Szeretném tisztelt ház – mondotta Székács – a minisztériumot oly vád ellen előre menteni, mely bizonyosan nem rossz akaratban, hanem más kútfőben keresendő. Nemileg az egyház terén volt már a soknyelvűség testvéries úton megoldva, midőn pl. az volt határozva, hogy a protestáns egyházban, hol annyi nyelv van, a jegyzőkönyvek mindegyik nyelven nyomassanak ki. Én legnagyobb lelkiismeretességgel kinyomattam

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

a jegyzőkönyvet először azon nyelven, amely Liptóban divatozik tót atyánkfiai között: felzúdult ellene az egész alföld, hogy nem érti; aztán feltétetett ezen nyelven: és akkor amazok zúdultak fel. A nehézség szerintem némileg abban van, hogy a köztünk lakó csaknem minden nem magyar ajkú testvérek között még a nyelv maga nincs annyira consolidálva, hogy akárki a legjobb akarat mellett is képes legyen mindenkit kielégíteni. Például szerb atyánkfiainál, meltóztatnak tudni, hogy a glagol, vagyis a szent nyelv, melyet az egyházi ének mellett magasra állit, és mely az egész egyházban divatozó nyelv, nagyban különbözik azon nyelvtől, mely a nép ajkán él, s én, akinek szerencsém volt ezen tisztelt nemzetiség és testvérek közt lakni, nagyon jól tudom, hogy Horvátország és a magyar tartományok közt a szójárások igen sokban eltérnek túl a Száván és innen, s hogy ennélfogva a legjobb akarat mellett, s ha a minisztérium mindent elkövetne is, lehetetlen volna minden árnyalatát ezen idiómáknak kielégíteni. Csak azért szólaltam tehát fel, hogy mivel ezen ne-

hérszéget ismerem ... felvilágosítsam, hogy a nehézség nem a minisztériumnak vagy akárkinek jó vagy rossz akaratában, hanem legnikább a nyelvi különbségekben gyökerezik."

19.) Az országos törvénytárt 1875-ig az igazságügyminiszter, 1876 óta a belügyminiszter adja ki.

20.) Az 1868: III. tc. azonban nem írta elő, hogy a fenti dátumok mellett az országos Törvénytárban való megjelenés időpontja is közzétendő volna, mert ezt a dátumot az alaki törvény lét. rejöttével nem hozta kapcsolatba. Csak ennek a kapcsolatnak a létesítését egyidejűleg az 1881: LXVI. tc. 4. §. rendelte el, hogy a törvénytár minden számain közzétendő, mikor azokat ki.² Ezt megelőzőleg a Törvénytárnak csak az 1868 évi számai közölték a kötelezőleg előírt dátumok mellett azt is, hogy melyik napon jelent meg a Törvény az országos Törvénytárban. Ily képpen az 1870: XIII. tc. előtti időben a törvények hatálybalépésének időpontjára vonatkozólag csak

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

a Törvénytári szám keltezése nyújtott támpontot.

21.) Jászi Viktor szerint is: „a kihirdetésben okvetlen benn kell foglaltatnia a teljes királyi elhatározásnak, vagyis minden annak, ami azt szentesítését teszi." (Tanulmányok 139. l.) Ha tehát a törvényszöveg nem úgy van közölve a Törvénytárban, úgy ez kétségtelenné teszi, hogy a közölt szöveg nem egyezik az országgyűlésen kihirdetett szöveggel, vagyis ez a kétségtelen tény az országos Törvénytárban közölt Törvény közhitelességének. vélelmét megdönti. (Lásd még Jogi Gyula: A magyar törvény fogalma és jogi természete. 221. l.)

22.) Kerkápoly Károly előadó indokolása szerint a központi bizottság a 8. §.-t azon okból véli elhagyandónak, mert az itt megemlített tárgyak nem egyáltalában egyező természetűek a törvénnyel, ennélfogva azt gondolja a Központi bizottság, hogy ezekre nézve más intézkedés kívántatik.

23.) a kormányrendeletek kihirdetése körüli több visszaélésre rámutattam a Magyar Jogi Szemlében megjelent cikkeimben: a kormányrendeleti jogalkotás technikája (1927 márc.) és Adalékok kormányrendeleti jogalkotásunk gondatlanságaihoz és rendszertelenségeihez (1932 dec.)

24.) Pl. a képviselőválasztások érvényességét megtámadó panaszok tárgyában.

25.) A fogalomzavar legszembetűnőbben Deáky Lajos képviselő felszólalásában tárul elénk. Így érvelt: „Amennyiben magyar törvényeink kétfélék: irottak és szokásosok, – azok, kik a törvénycikk szövegét meghagyni óhajtják, egyszersmind kellene, hogy követeljék, miképen a biró az irott és szokásos törvények szerint járjon el és ítéljen. Ha ezt felesleges nek tartom: mert a törvény kifejezés alatt mind az irott, mind a szokásból merített törvények értetnek. Már Werbőczy is azon hibát követte el, hogy a szokásos törvényeket összeszedvén és irott törvényekké alakítvan (!22), definicziójában a szokást az irott törvények fölé emelte, miáltal magyon termé-

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

szetesen önmaga irott törvényének (!2) hitelét is csökkentette. Ha ezen törvényerejü szokás a 18. §-ban, ügyszintén a rendelet szerint való birói eljárásban és ítéletben meghagyatnék, a visszaélésre ut nyittatnék. Ha tehát, aki akarom, hogy ne rendeletek, hanem törvény szerint igazgassunk, kormányozzunk és hozassanak az ítéletek vagyonunk és személyünk felett; ha teljességgel a törvényerejü szokást és rendeletet benn hagyni nem óhajtom." (Képv. Napló 1869. IV. 487. l.) – Ez a beszéd is mutatja, milyen magy már az elhajlás a rendi korszak szokásjogi alapszemleletével szemben, amelynek érvényesülése idején a Király a szokásjogban megnyilvánuló közakarat ellenállhatatlan erejével szemben a revizios záradékot erőszakolta illetőleg csempészte bele a Királyi hitlevélbe és eskübe, hogy ezzel megakadályozza a Király és országgyülés együttes akaratából létrejött törvénynek szokásjogi uton, – tehát a Király hátterbe szoritásával – történő magyarázatát. Lásd Erdey István: Jogtörténelmi és közigazgatási jogi tanulmányok. Eperjes 1917. I. 183. és köv.

26.) E téren jellemzi a jogforrástani zürzavart magának az igazságügyminiszternek módositó javaslata, hogy t. i. vétessék fel a paragrafushoz egy harmadik bekezdés, amely igy hangzanék: „A jelenleg kétségben levő rendeletek érvénye a törvényhozási további intézkedésig fenntartatik."

27.) Rudnay István igy érvel: „... a birói esküre nézve van módositványom. Szabad államban kell, hogy fel legyen jogositva a biró annak megitélésére: vajjon alkotmányos uton jött-e létre valamely törvény, melyre a felek hivatkoznak, vagy nem? Én ezen eszmének szeretnék kifejezést adni egy módositvány által ... és igy óhajtanám, a birói eskü 6. sorában előforduló „törvényeket" szó elé ezen szavakat iktatni: „alkotmányos módon létrejött." Igaz, hogy alkotmányos államban rendes viszonyok között más törvény nem képzelhető, mint az, amely alkotmányos módon jött létre ... én t. ház! az alkotmány és szabadság garantiáját találom abban és megmutatásomra szolgálna, ha ezen szavak bevétetnének a szövegbe." (Képv. Napló 1869. II. k. 477. l.) – Ezzel szemben

Horváth Boldizsár igazságügyminiszter kijelentette: Rudnay képviselő ur inditványát azért nem fogadhatom el, mert általában arra kérdést, hogy a biróságok valamely törvény érvényességének megitélésében mily szabályok szerint járjanak el és mely határig mehessenek, a jogtudomány még nem hozta tisztába, ... Legjobb tehát az ilyen elméleti kérdéseket mellőzni és a gyakorlati szellemre és az magyar biró alkotmányos tapintatára bizni: melyik törvények érvényesek és melyek nem."

28.) Rudnay István képviselő: „A biró a törvényt két oldalról vizsgálja meg: vagy formaszerüleg, azaz formáját, vajjon alkotmányos módon, alkotmányos tényezők közreműködésével hozatott-e? vagy vizsgálja beltartalmát. Arra nézve, hogy a biró formaszerüen vizsgálja a törvényt: az európai közvélemény már tisztában van. Hivatkozom Anglia példájára. Az angol biró csakugyan a törvény formaszerüségének megvizsgálására fel van hatalmazva. Az igazságügyminiszter ürnak azonban igazsága

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

van a másodikra nézve, hogy az európai közvélemény ennek tisztában arra nézve, hogy megvizsgálhatja-e az itélőbiró a törvényt betartalmát illetőleg vagy sem. Daczára annak, hogy az Északamerikai Unióban el van fogadva az elv és tényleg gyakoroltatik is, hogy a biró a törvény betartalmát is, azaz: hogy az alkotmánnyal ennek-e ellentétben? megvizsgálhatja. En az ütőbirt nem értem, hanem azt, ami Európában el van fogadva: a formaszerüséget; azért is módositva nyomban nem egyebet fejeztem ki, mint alkotmányos módon hozott törvényt." Képv. Napló 1869. II. K. 487. l.

29.) Ugyanügy, mint ahogyan az aranybulla ellenállási záradékának eltörlése (1688:IV) után is jogosnak tartotta a közfelfogás az alkotmányvédő szabadságharcokat: Thökölit, Rákóczi és Kossuth Lajos legendákba szőtt felkelését. - Hogy a szokásjogilag beidegzett nemzet nehezen bir elszakadni múltjától, arra (a contrario) még forradalmi átalakulások idején is sok

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

példát találunk. Az 1920-1944. évek közötti közjogi provizóriumunk alaptörvénye (1920:I. tc) megállapitja, hogy a nemzetgyülés (majd országgyülés) által alkotott törvények szentesitési alá nem esnek. A kormányzó ezeket csak kihirdeti, és pedig „záros határidő" alatt. Mégis mit látunk? Még olyan konzervativnek éppen nem mondható - jogász is, mint Gábor Gyula nem tud boldogulni szentesitési jog nélkül, hanem az egész világirodalomban és minden alkotmányos állam közjogi gyakorlatában élesen megkülönböztetett szentesitési és kihirdetési jogot kurtán-furcsán azonositja. Egészen egyszerü és megkapó formulákkal él. Szerinte: „szentesitési = kihirdetési". A különbség szentesitési és kihirdetési között: „kizárólag stilaris jellegü." Csak külsőség (fejedelmi többes) és a „szentesitjük" szó. „A szentesités lényege a kihirdetésben foglaltatik." - És daczos kijelenti: „Az 1920:I. tcben foglalt korlátozás daczára is az 1920 óta alkotott törvényeink a Kormányzó által szentesitve vannak, mert azokat a Kormányzó aláirásával és

kihirdetési záradékkal ellátta." (Gábor Gyula: A Kormányzói méltóság a magyar alkotmányjogban. Bpest. 1932. 6-7. lapokon).

- Bármi véleményünk legyen is az ilyen körmenő érvelési módról, azt mégis világosan mutatja, hogy még a magyarság múltjával és hagyományaival össze nem forrott mereszű ujítók is milyen fúrcsa érvelésekhez kénytelenek nézve folyamodni.

30.) 1904. dec. 15. Képv. Napló. XXXI. k. 8. l.

31.) Molnár Kálmán: Magyar közjog. III. kiadás Pécs. 1929. 427. l. és Molnár Kálmán: A jog és az egyház. Eger 1941. 9 és köv. ll.

32.) A Képviselőház az 1870: XII. tc 1. §-át először a következő szövegben fogadta el: „1. §. A közös magyar horvát országgyülésen alkotott törvények magyar és horvát nyelven szentesittetvén, a szentesitett magyar szöveg a közös országgyülés elnökének, a horvát szöveg pedig a horvát-szla-

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

von miniszterek küldetnek át, ki azt, ha a közös országgyülésen a magyar szöveg kihirdettetett, a bánnak, illetőleg az 1868: XXX. tc. 60 §. 1 és értelmében, a horvát-szlavon országgyülésnek leküldi." Képv. Irományok IV. k. 376. l. 442. sz. - A főrendiház ezt a szöveget módositotta, s a képviselőház ehhez hozzájárult. Igy alakult ki a királyi szentesitési alá terjesztett szöveg. Képv. Irományok. IV. k. 378. l. 445. sz.

33.) V. ö. a horvát-szlavon autonom 1870: VI. tc.-et: a horvát-szlavon-dalmát országgyülésen hozott törvények kihirdetéséről. Módositja az 1873. nov. 28.-ki törvény: a törvények kihirdetéséről. L. a horvát-szlavon-dalmátországi m. kir. miniszter által kiadott: Horvát- és Szlavonországok autonom törvényeinek gyüjteménye. Bpest. 1871. I. k. 99-100. és 219-220 lapjain.

34.) 1869/71 Képv. Irom. 419. sz. IV. k. 209. l. - Jegyzőkönyvek. II. k. 344-45. l.

35.) Az. 550/1924 M. E. rend szerint: „az e téren

is elérhető megtakarítás céljából a m. kir. miniszterünk a következőket rendelti. 1.) Az országos törvények jövőre sem a Budapesti Közlönynek, sem más hivatalos szaklapnak a szövegébe nem iktathatók be, hanem mindezekhez csak az országos törvénytár kiadványainak mellékletei alakjában csatolhatók."

36.) Az 1868: III. tc. eredeti javaslata szerint a Budapesti Közlönyben való közzétudomásra hozatalhoz fűződtek volna azok a jogi hatások, amelyeket az 1868: III. tc. az országos törvénytárban történő közzétudomásra hozatalhoz fűz. Lásd 11. és 22. jegyzetek.

37.) Képv. Irom. 1881. V. k. 121. l. 70. sz. a Képviselőház a törvényjavaslatot általánosságban 1881. dec. 17-én, részleteiben dec. 15-én tárgyalta és fogadta el.

38.) Szilágyi Dezső dec. 14.

39.) Láncz Gyula dec. 14. „Az a tény tehát, hogy .... felterjesztésünkre a Korona szentesítését

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

megadta és erről Köztörvény keletkezik, — vagy a szentesítést megtagadta és akkor a javaslat dugába dől, — ez oly tény, ... melynek mindenek előtt az országgyűlési Kit házában kell konstatáltatnia. És csak miután a törvényhozási minőségben hozzájárulása konstatáltatott, veheti az ország az egységes törvényhozási kebeléből a „Közkötelező" szabályokat. A királyi szankciónak ezen konstatálása, a törvényhozási ezen illetékes emunciációja, ez azon promulgatio 2. ház, melynek eltörlését a Kormány ezen javaslatban célozza."

40.) Szederkényi Nándor (dec. 14. Képv. Napló 327. l.) így érvel: az országgyűlési a törvényeknek általa történő kihirdetése révén birta „a szükséges ellenőrzési garanciát, mert a kihirdetésnél konstatálhatta azt, hogy a hatálybalépő törvény ugyanaz-e, melyet a törvényhozási megalkotott."

41.) Én azt hiszem, — mondotta Szilágyi Dezső, — hogy ritkán ugyan, és nem is kívánom, hogy

gyakran álljon elő ennek szükségessége, de mégis fordulhat elő eset, amidőn ezen intézmény, amelyet most eltörölni szándékoznak, van valóságos biztosíték, – mert van biztosíték abban, ha a háznak, mielőtt a törvény hatályba lépésének pillanatja elérkeznék, van módja rá, – ámbár nincs, én megengedem, helyes rezsim mellett nem is lehet ok rá, – hogy az ellenőrzést gyakorolja: vajjon az, ami országgyűlési megállapodásként felterjesztetett, úgy, amint fel lőn terjesztve, lett-e az uralkodó által szentesítve. Ez lehetőségben van a garantia a ház!" – Egyébiránt az ellenőrzés jelentősége nőtt azóta, amióta (1830) az országgyűlés megszövegezett törvényjavaslatokat tárgyal

42.) SS. et OO. requiri ad comitia legitime conflüentes," – mondja szabatosan az 1791: XII. tc.

43.) V. ö. Lámi Bertalantól névtelenül: A házszabályoktól való eltérés jogi jelentősége. Bp. 1907. 14 l.

44.) „Minő okokkal támogattatik ezen tör-

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

vényjavaslat? Minő pongyolaság uralkodik annak indokolásában? Bátor vagyok ennek jellemzéséül azt felhozni, hogy különbség köztük az országos törvénytárban való közzététel nem is úgy van említve a törvényjavaslat szövegében, hogy az a kihirdetési jog tényével egyértékű lenne, hanem ott van azon különös és pongyola kifejezés, mely egészen mást jelent, mint a kihirdetés van alkalmazva, hogy a törvény az országos törvénytárban nem kihirdettetik, hanem „köztudomásra hozatik." Ez mutatja a közjogi felfogást, mely ezen törvényjavaslatot szülte." – És mégegyszer variálja ezt beszéde végén. – – – – Az 1881: LXVI. tc. nagyra terminologiáját a következő összeállítással mutatjuk be: A törvény címe: „a törvények kihirdetéséről" szól. Az 1. §. szerint: a Kormány a törvényt az országos törvénytárban „köztudomásra hozza." – A 2. és 3. §§.-ban a törvénytárban „közzétett" szövegről van szó. – A 4. §. a törvénynek az országos törvénytárban való „megjelenéséhez" fűzi a jogi következményt.

a „kihirdetés" műszót éppen az országgyűlésen való eddigi kihirdetési mód mellőzésének eltérő deléseivel kapcsolatban tartja fenn. Sak végül a 9. §. tartalmazza „az országos törvénytárban történt kihirdetés" szabatos megjelölését.

45.) Miniszterelnökség I. elnöki osztályainak ügykörébe tartoznak egyebek között a törvények kihirdetése körüli ügyek... — Az országos törvénytár szerkesztési és kiadási ügyei pedig a belügyminisztérium elnöki osztályának a.) általános alosztályához tartoznak. Főfeladata a szöveg hitelességének ellenőrzése (közhitelűség.)

46.) Ez a megjelölés elkomolyosítja a miniszter alkotmányos jogállását: egyedi és nem testületi rendeleti jogát és felelősségét. Az Országos Törvénytár kiadója 1875-ig az igazságügyminiszter, 1876 óta a belügyminiszter.

47.) Ezt az egyoldalú legitimációt célzi ki és mutatja fel a közjogi provizórium (1920-1944) közlönyeinek jellegű kihirdetési-szövege (1920: I. tc.),

mely meg sem kísérli (bajos is volna!) a nemzetgyűlés (később országgyűlés) törvényesítésére való hivatkozást, — hanem elhagyott egyszerűen a nemzeti akarat nyilvánítás, de tetszetős jelszavainak beállításával helyettesíti azt. Az önmagukért beszélő tényeknek leszögezése (vagy akárcsak: szépítgetése) helyébe itt már a puszta frázisok lépnek, - amint Goethe mondatja Faust Mefisztójával: Denn eben wo Begriffe fehlen, da stellt ein Wort zur rechten Zeit sich ein!" Alig képzelhető a demokratikus gondolatoknak súlyosabb lebecsülése, sőt kicsúfolása, mintha feltételeznük a népről, hogy a nemzeti valóságot alig leplező üres jelszavak kamportalásával félrevezethető és — járomba fogható!

48.) Ennek a vállalásnak gyakorlatilag igen nagy jelentősége lehet rendkívüli viszonyok között: 1.) amikor a törvényhozási két- egyébként egyenrangú tényező közötti konfliktus szembekerül, mint pl. az 1907-ik évi nagy alkotmányválság idején (lásd Apponyi Albert beszédét a Képviselőház 1907 dec. 15-ki üléséből. Idézve van a fenti 94. lapon.); 2.) amikor a két tényező

kapcsolata megszakad, mint 1918-ban történt. V.ö. „a jogfolytonosság helyreállításának jogelvi szükségessége és lehetősége" Bpest 1930. tanulmányomnak 38-41. lapjait.

49.) Magyar világosan kitűnik ez az 1846/47. évi erdélyi országgyűlésből kelt két dekrétum szentesítésével kapcsolatban. A király a dekrétum „kezdő" szavaiban megemlíti, hogy felhívta az országgyűlést, hogy a múlt 1841/43. országgyűlésen alkotott törvénycikkeket is terjesszék újból elejé, hogy azokat megerősítve az erdélyi fejedelemség és kapcsolt részei törvényei sorába iktathassa.... Így is történt. Bár az erdélyi törvények szentesítése és kihirdetése körüli eljárás lényegesen különbözött a magyar törvényalkotási eljárástól, ebben a vonatkozásban nincs eltérés.

50.) Jellinek Arthur: A törvények kihirdetése a magyar Kódex szempontjából. Jogtud. Közlöny. 1881. dec. 23.-ki 52. sz. 435. l.

51.) Ercsey István: Jogtörténelmi és közigazgatási jogi tanulmányok. Eperjes 1917. I. 291.

52.) Ez ekkor alul a felsőházi Törvény 31. §. 3. pontja állapít meg kivételt.

53.) A Jogi Gyula által említett „belső folyamat" befejeződése akkor következik be, amikor a szentesített törvény a törvénykönyv kötéből kikerül. (A magyar törvény fogalma és jogi természete. Kecskemét 1908. 198. l.)

54.) Utalni akarok még a tárgyunkkal kapcsolatos későbbi értekezésemre: „A törvény és kihirdetése." (Jogtudományi Közlöny 1946. nov. 5. és 1947 január 20.-ki számaiban)

VOLVO
FLYGMANUAL AKADEMIA
KONTROLL

NYA
D